

att inventera **rosor**

en handledning

ROLF ENGSTRÖM

POM – Programmet för odlad mångfald

www.pom.info

INNEHÅLL

Förord	3
Rosornas morfologi.....	4
Bestämningsnycklar.....	7
Läsanvisningar	10
Rosor vi letar efter	11

Buskrosor – vildrosor

Arter	13
Grundstammar.....	20

Buskrosor – kulturrosor

Gallica-Gruppen	21
Damascena-Gruppen	25
Alba-Gruppen	29
Centifolia-Gruppen	33
Centifolia Muscosa-Gruppen	37
Francofurtana-Gruppen	39
Bourbon-Gruppen.....	41
Remontant-Gruppen	45
Rubiginosa-Gruppen.....	47
Spinossissima-Gruppen.....	49
Foetida-Gruppen	53
Rugosa-Gruppen.....	57

Klättersor

Multiflora-Gruppen.....	59
Arvensis-Gruppen	63
Wichurana-Gruppen.....	65

Rabattrosor

Tehybrid-Gruppen.....	69
Polyantha-Gruppen	70
Floribunda-Gruppen	71

Kontakter.....	73
Att läsa vidare	74
Länkar	74
Vad är POM.....	75

Omslagsbild:

Rosa (Gallica-Gruppen) 'Officinalis', apotekarros.

FÖRORD

Redan under medeltiden odlades rosor i Sverige. Kunskapen om vilka rosor som har odlats i vårt land fram till 1800-talets början är till stora delar okänd. Under 1800- och 1900-talen saluförde svenska plantskolor tusentals sorter och deras sortiment har förändrats kraftigt över tiden.

Många av de tidigare saluförda sorterna har för alltid försvunnit, men många av de rosor som planterades under 1800- och 1900-talen växer allttjämt i vårt land. De har vårdats ömt i äldre trädgårdar, ibland har de spritts vidare till grannar, vänner och släktingar, vissa av dem till hela byar eller vida omkring i en bygd. I andra fall har de överlevt i gamla förfallna trädgårdar, som förvildade plantor i kulturlandskapet eller på vägkanter. Det vilar idag ett akut hot över många av dessa rosor.

Kulturrosor med denna bakgrund har både en rik kulturhistoria att berätta och en värdefull genetisk mångfald att ta tillvara. Genom sin blotta existens har de dokumenterat goda egenskaper. De är väl anpassade till vårt lands klimat och odlingstraditioner. Det är dessa rosor, med en dokumenterad odlingshistoria som kan beläggas från tiden före 1950, som POMs rosprojekt inventerar och samlar in. Efter analyser med bl.a. provodlingar ska de bästa sorterna bevaras i genbanker. Målsättningen är också att de ska spridas och på nytt planteras i svenska trädgårdar. Alla rosor som provodlas är i allmän ägo.

Skriften beskriver rosor och sortgrupper som hittills påträffats under inventeringen. Flertalet av de funna rosorna är buskrosor, några få är klätterrosor och rabattrosor. Fynd av återblommande sorter är särskilt värdefulla.

Skriften vänder sig till alla människor som är intresserade av vårt lands levande kulturarv i form av kulturväxter och de kulturmiljöer där kulturväxterna odlats och överlevt. Den vänder sig särskilt till de människor som vill lära mer om äldre kulturrosor och som på olika sätt vill delta i arbetet med att rädda och bevara dem. Kanske kan du bli en aktiv inventerare, om inte så är vi inom POM tacksamma för att du informerar oss om var det växer gamla kulturrosor.

Lars-Åke Gustavsson

Projektledare för POMs rosinventering

ROSORNAS MORFOLOGI

Lars-Åke Gustavsson

Vildrosorna och i ännu högre grad kulturrosorna är svåra att identifiera och klassificera. Flertalet av dem har uppkommit genom intensiv hybridisering där karaktärer från arterna och de äldsta sorterna i respektive sortgrupp blandats med varandra. Kulturrosorna bildar enorma hybridsvärmar.

Klassificeringen i skriften följer SKUDs¹ avgränsning av arterna och indelning av kulturrosorna i sortgrupper. De viktigaste egenskaperna för att särskilja enskilda arter och sortgrupper har använts i bestämningsnycklarna och de sammanfattas också i faktarutorna för respektive sortgrupp.

Dessa använda egenskaper baseras endast på karaktärerna hos de rosor som hittills påträffats och som vi förväntar oss att finna under de kommande årens inventeringar. I sortgrupperna som helhet finns därför enskilda rosor, ofta yngre sorter, som har andra egenskaper än de som omnämns i nycklarna och faktarutorna.

Grenverket

Grenverkets form varierar mycket inom rossläktet. De vanligast förekommande formerna framgår av teckningarna.

Endast plantornas huvudgrenar, stammarna, avses i denna karaktär.

Upprätta

Snett upprätta

Svagt bågböjda

Högt bågböjda

Lågt bågböjda

Lågt bågböjda och nedliggande

Lågt bågböjda och nedliggande

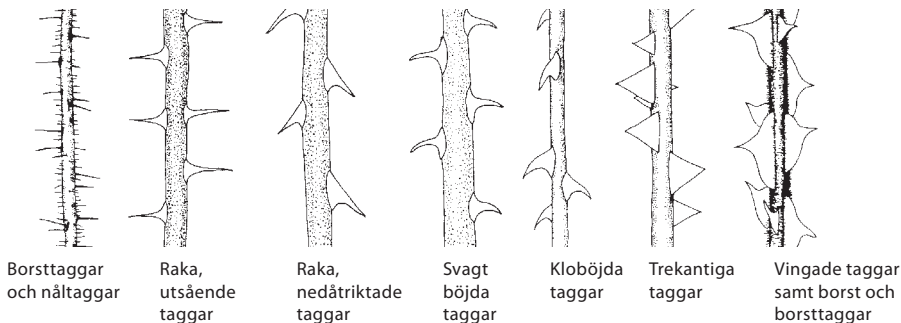
Nedliggande

¹ Svensk Kulturväxtdatabas (se sidan 74)

Taggar

Tillsammans med bladkaraktärer är taggarnas form, storlek och antal de viktigaste karaktärerna för att identifiera sortgrupperna. De vanligaste typerna och formerna framgår av teckningarna. Hos några sorter sitter taggarna i par på ett karaktäristiskt sätt vid bladfästet.

Borst är raka, mycket små och mjuka. Jämfört med borst är borsttaggarna något större och hårdare. Nåltaggarna är ännu något större, ofta 3–7 mm långa, samt hårda och vassa.

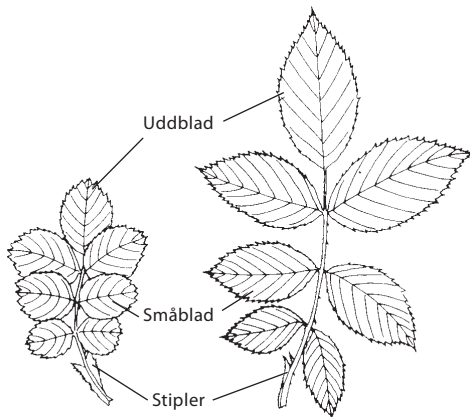
Blad

Jämte taggarna är flera detaljer i bladens utseende viktiga på framför allt sortgrupp-nivå. Det gäller särskilt bladens hårlighet, doft, färg, tjocklek, antal småblad, småbladens form och bladkantens utseende.

Den terminologi som används för att beskriva bladets olika delar framgår av teckningen.

Enskilda rosors blad har eller saknar hår och håren kan vara enkla eller försedda med en körtel, s.k. glandelhår eller glandler. Ibland är bladen håriga på båda sidor, ibland bara på undersidan eller kala på båda sidor. Glandlerna avger ibland en karaktäristisk doft, ofta av harts eller äpple.

Rosornas blad kan vara tunna eller tjocka, läderartade. Bladens yta på ovasidan kan vara matt eller glänsande. Flertalet moderna rosor har läderartade och mer eller mindre starkt glänsande blad. Nästan alla rosor har mer eller mindre släta blad. Vresros, *Rosa rugosa*, med besläktade sorter hör till de rosor som har rynkiga

blad. Sorterna i Francfurtana-Gruppen är lätta att identifiera på de djupt nedsänkta bladnerverna.

Antalet småblad, småbladens form och framförallt bladkantens utseende är viktiga egenskaper för att art- och sortbestämna rosor. De nedan tecknade alternativa bladkanterna är vanligast hos rosorna.

Fortsettning nästa sida: Figur bladkanter

Figur bladkanter

Blommor

Flera detaljer som rör blommornas inklusive blomskaftens utseende särskiljer många rosor från varandra.

Blomskäften kan vara kala eller håriga, antingen av enkla hår eller glandelhår. Hos några rosor bildas endast en blomma per blomskott, men flertalet rosor bildar sammansatta blomställningar med några få till flera klasar.

Foderbladen är flikiga eller hela och ibland är foderbladens längd i förhållande till kronbladens längd en särskiljande karaktär.

Blomknopparnas form varierar något. Nästan alla gammaldags rosor har runda knoppar medan de moderna rosornas knoppar ofta är långsmala och spetsiga.

Blommornas färg och storlek och antalet kronblad är rosornas mest iögonfallande egenskap. Flertalet rosor som påträffats under inventeringen har rosa och röda

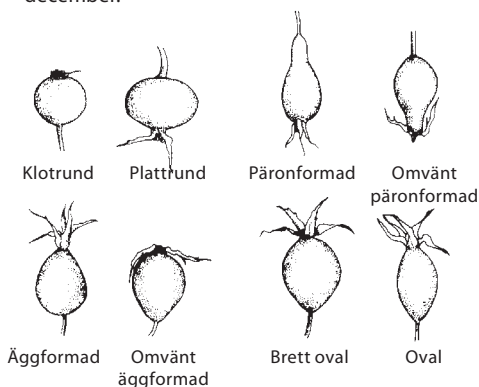
blommor i skilda nyanser, ibland är de vita och mera sällan gula. Ibland bildar blommen ett "öga" av pistillerna eller av små kronblad som är förkrympta och inåtböjda.

Blomfärgen, blomdoften och blomformen är de svåraste egenskaperna att beskriva hos rosorna. Blomfärgernas nyanser kan räknas i tusental och de skiftar under blomningen och med väderleken och klimatet.

På grundval av blomningstidens längd kan rosorna lätt delas i två kategorier: de som är engångsblommande och endast blommor under en period per säsong respektive de återblommande sorterna, som utöver huvudfloret i juni och juli även blommor på sensommaren och hösten. Några rosor blommor redan i slutet av maj i Skåne och återblommande rosor kan i de varmaste delarna av landet, särskilt under varma höstar, producera nya blommor ännu i december.

Nypon

Rosläktet är det enda växtsläktet som bildar nypon. Redan när rosorna blommor kan blombotten ge viss information om de blivande nyponens egenskaper, det gäller främst om nyponen är kala eller håriga. Övriga nyponkaraktärer kan bedömas först när nyponen är mogna. Det gäller hur många av blommorna som bildar nypon, nyponens glans, storlek, hårdhet, form och färg.

BESTÄMNINGSNYCKLAR

Lars-Åke Gustavsson

Rosorna är svåra att klassificera. Bestämningsnycklar ger en god uppfattning om växters mångfald och är ett bra redskap för att identifiera dem. För vildrosorna finns nationella nycklar i många floror, i några fall även för större geografiska områden, t.ex. Europa. För kulturrosorna är det inte möjligt att skapa en nyckel för samtliga sorter. De många gånger mycket små skillnaderna mellan enskilda sorter och sortgrupper är så subtila att de inte går att beskriva med botaniska termer.

De nedan skapade nycklarna har därför begränsningar. De omfattar endast de rosor som beskrivits i häftet och för sortgrupperna gäller nycklarna endast för de äldsta sorterna i respektive sortgrupp. Remontant-Gruppen är ej möjlig att "gaffla ut" i en nyckel.

Det första val du ska göra när du använder nycklarna är att avgöra vilket växtsätt rosen har och därefter gå in i nyckel 1, 3 eller 4.

Nyckel 1. Buskrosor

Växtsätt kraftigt och med upprätta till högt bågböjda huvudgrenar, stammar, ibland med hängande grenspetsar. Ofta 1–5 m höga.

1 Blommor gula	2
1 Blommor röda, rosa eller vita	3
2 Blommor ljusgula och enkla	<i>Rosa hugonis</i> , kinesisk gulros
2 Blommor klargula till mörkgula och enkla eller fyllda	<i>Rosa foetida</i> , turkisk gulros och några sorter i Foetida-Gruppen
3 Taggar finludna	4
3 Taggar kala	6
4 Småblad gröna till mörkgröna och 1,8–2,2 gånger så långa som breda	<i>Rosa rugosa</i> , vresros och några sorter i Rugosa-Gruppen
4 Småblad ljusgröna och 2,2–2,8 gånger så långa som breda	5
5 Blommor enkla	<i>Rosa x spaethiana</i> 'Hollandica'
5 Blommor fyllda	<i>Rosa x spaethiana</i> 'Spek's Improved'

6 Småblad med äppeldoftande glandler	<i>Rosa rubiginosa</i> , äppelros och några sorter i Rubiginosa-Gruppen
6 Småblad saknar äppeldoftande glandler	7
7 Foderblad hela	8
7 Yttre foderblad flikiga	13
8 Småblad kala	9
8 Småblad håriga, åtminstone på undersidan	11
9 Bladkant dubbelsågad eller sammansatt sågad	<i>Rosa pendulina</i> , bergros
9 Bladkant enkelsågad	10
10 Grenar med borsttaggar och raka taggar av varierande längd	<i>Rosa spinosissima</i> , pimpinellros
10 Grenar utan borsttaggar	<i>Rosa glauca</i> , daggros
11 Blomskäft glandelhåriga	<i>Rosa pendulina</i> , bergros
11 Blomskäft kala	12
12 Blommor enkla	<i>Rosa majalis</i> , kanelros
12 Blommor fyllda	<i>Rosa majalis</i> 'Foecundissima', fylld kanelros
13 Blommor fyllda	Nyckel 2. Gammaldags engångsblommande buskrosor
13 Blommor enkla	14
14 Småblad läderartade; kronblad 25–45 mm långa	<i>Rosa gallica</i> , provinsros
14 Småblad ej läderartade, kronblad 8–30 mm långa	15
15 Småblad gråaktiga och rödanlupna; unga grenar blådaggiga	<i>Rosa glauca</i> , daggros
15 Småblad gröna till blåaktigt gröna	16
16 Stiftsamling bukettliknande; stiftkanal 0,5–1 mm i diameter	<i>Rosa canina</i> , stenros
16 Stiftsamling tät och huvudlik; stiftkanal 1,2–2,5 mm i diameter	<i>Rosa dumalis</i> , nyponros

Nyckel 2. Gammaldags engångblommande buskrosor

OBS! Nyckeln omfattar endast de ursprungligaste sorterna i respektive sortgrupp!

1 Foderbladens glandelhår förstorade och mosslika	Centifolia Muscosa-Gruppen, mossrosor
1 Foderbladens glandelhår ej förstorade, ej mosslika	2

2 Taggar på blomskotten få och delvis parvisa vid bladfästet	'Frankfurt' i Francofurtana-Gruppen
2 Taggar ej parvisa vid bladfästet	3

3 Taggar på äldre grenar av enhetligt utseende, av "Rosa canina-typ". Taggar medelstora till stora och grova samt böjda eller kloböjda. (Enstaka taggar kan vara raka och enstaka borst kan förekomma.)	4
3 Taggar på äldre grenar av olika utseende: små till stora och raka till böjda; de är dessutom blandade med talrika borst och borsttaggar	5

4 Småblad ofta brett ovala, något läderartade, gröna till mörkgröna och glänsande eller svagt glänsande. Blommor mörkt rosa och röda, sällan vita, ibland ljust rosa	Bourbon-Gruppen
4 Småblad ofta brett ovala, ej läderartade och mörkgröna till blåaktigt mörkgröna och matta eller obetydligt glänsande. Blommor vita och ljust rosa.	Alba-Gruppen

5 Borst och borsttaggar talrika. Taggar ytterst få eller tämligen få (saknas ibland), små till medelstora och raka till svagt böjda. Småblad ofta avlångt äggrunda och spetsiga.	Gallica-Gruppen
5 Taggar talrika, ± böjda och olikstora från små och fina till stora och grova. Taggarna är blandade med talrika borst och borsttaggar.	6

6 Småblad gröna till mörkgröna, ofta trubbiga eller runda. Bladkantens tänder har glandler både i spetsen och på tändernas rygg.	Centifolia-Gruppen
6 Småblad gråaktigt gröna, ofta ovala med kort spets. Bladkantens tänder har glandler endast i tändernas spets.	Damascena-Gruppen

Nyckel 3. Klätterosor.

Grenar ofta veka och kraftigt bågböjda till nedliggande när de växer utan stöd.

1 Stipler kamlikt fransade; småblad matta		<i>Rosa multiflora</i> och några sorter i Multiflora-Gruppen
1 Stipler hela eller tandade		2
2 Småblad starkt glänsande		<i>Rosa wichurana</i> och några sorter i Wichurana-Gruppen
2 Småblad matta eller obetydligt glänsande		<i>Rosa arvensis</i> och några sorter i Arvensis-Gruppen

Nyckel 4. Rabattrosor

Grenar styva och mer eller mindre upprätta.

Med traditionell beskärning ofta 40–80 cm höga. Återblommande.

Hittorosor som inte beskrivits på länge är ofta mer än meterhöga, ibland 2 m höga.

1 Blommor vanligen 8–15 cm i diameter. Blomskott ofta med 10–20 blommor.	Tehybrid-Gruppen
1 Blommor vanligen 5–9 cm i diameter. Blomskott ofta med 20–50 blommor. Blomställningar ofta flata och utbredda.	Floribunda-Gruppen
1 Blommor vanligen 3–5 cm i diameter. Blomskott ofta med 20–100 blommor. Blomställningar ofta koniska.	Polyantha-Gruppen

LÄSANVISNINGAR

Rosorna i de olika rosgrupperna beskrivs utifrån hur de kan upplevas då de påträffas ute i fält. Olika kännetecken för gruppen presenteras och då det finns något som är specifikt just för en speciell sort beskrivs detta. Ofta är det tydliga kännetecken, men ibland kan en del vara mer personliga beskrivningar, framförallt då det gäller doftupplevelser eller färgbeskrivningar. En kort historiebetraktelse sätter in gruppen i ett tidsperspektiv.

En del odlingstips är medtagna, eftersom rosens utseende och växtsätt kan ha påverkats av hur den tidigare har odlats. Det är förstas avgörande vilken tid på säsongen rosen påträffas om det är skott, blomning, nypon eller bladfärger som är det mest intressanta att uppmärksamma.

Med hjälp av rosnyckeln och de olika rosgruppsbeskrivningarna ska det inte vara allt för svårt att komma fram till vad för sorts ros som man funnit.

Rosor vi letar efter

Det är inte ovanligt att det plötsligt, mitt bland buskar och perenner, skjuter upp taggiga skott av sedan gammalt planterade doftrosor. Små rotbitar är allt som behövs för att det inom några år ska växa upp en stor doftande rosbuske. Varje år har husägaren ovetande om rosen klippt ned skotten, vilket hindrat rosen att ge sig till känna. Skotten måste först övervintra för att nästkommande år, på nya sidoskott, ge blom. Istället har vilande rotknoppar stimulerats och fullt med utlöpare vuxit ut tätt under markytan. Det är så här man bäst förökar de gamla rossorterna. Ett spadtag runt en utlöpare och man har en ny buske att plantera på annan plats i trädgården. De växer på egna rötter, vilket gör dem mycket tåliga och lättodlade. Även om man råkat köra över dem med ett tungt fordon, kommer de för det mesta igen. Att många sedan gammalt finns kvar bevisar att de är mycket livskraftiga och hårdiga.

'Alba Suaveolens',
en mycket spridd ros,
känd redan på medeltiden.

Förr var historiska rosor mycket uppskattade

I paradrabatten, i rundeln framför huset eller längs med grusgången från grinden brukade de planteras. Då kunde man på nära håll beundra dem och få ta del av deras fantastiska doft. Ibland hittas de på lite mer undanskymda platser, bakom vedboden eller borta vid hönhuset. Troligen har då små rotbitar blandats med jordrester som slängts ut eller följt med diverse ogrärens som givits åt hönsen.

För många ska en ros vara röd

De europeiska rosorna var vita, rosa eller som mörkast purpurröda. Det är först i slutet av 1700-talet då *Rosa chinensis*, den röda rosen från Kina, för in den varmt blodröda färgen till England. Innan dess fanns inga röda rosor i Europa. Kineserna hade odlat den i flera tusen år. Den gav också blommor flera gånger per säsong. Denna förmåga att remontera medförde att många av de importerade rosorna inte var hårdiga i vårt nordliga klimat. Våra inhemska sorter var mer anpassade att i god tid

på hösten förbereda sig inför den annalkande vinterkylan. I annat fall skulle de bli frostskadade, vilket var fallet för många av de införda kinesiska sorterna.

En skillnad att notera är hur blommornas färg förändras från knopp till mognad. Europeiska rosor är ofta starkast i färg när de är nyutslagna och bleknar därefter. Hos många av de kinesiska sorterna är det tvärtom. Nyutslagna blommor är först ljusa och mörknar sedan när de mognar.

Gula rosor

Några inhemska gula vildrosor växer inte i Europa. Vildväxande mörkt gula rosor infördes under medeltiden från Mindre Asien, bl.a. Persien och Turkiet. Gula rosor har också kommit från Kina.

Så här ser de gamla rossorterna ut

Flertalet gamla rossorter är buskar med matt bladverk, som ibland efter många år växer ut till stora buskage. Vissa buskar kan vara mycket täta, vilket ger mängder med fina gömslen åt småfåglarna. Dessa sorter blommar endast en gång varje år med fantastiskt doftande blommor. Förädlade sorter blommar mitt i högsommaren när ljuset är som starkast. Sorter som står de rena arterna närmare blommar ofta tidigare, redan i slutet av maj eller under juni månad. Dessa har inte så stora krav på växtplats utan tål att stå på mer magrare ställen. Blomningen är mycket riklig. En del somrar kan buskarna under en månad vara helt täckta med blommor. Den fyllda blomman hos de gamla sorterna kan liknas vid ett kålhuvud. Hos de moderna rosorna påminner blomman mer om marsipantårtans toppiga ros och bladverket är oftast blankt.

Det Amerikanska Rosensällskapet har satt 1867 som gräns mellan gamla och moderna rosor. Då introducerades i Frankrike sorten 'La France', som beskrivs som den första tehybridrosen. Under 1900-talet har sedan tusentals moderna sorter kommit ut på marknaden.

Rosa majalis har kanelbrunfärgade grenar.

***Rosa majalis*, kanelros**

Den rödbruna barken har gett rosen det svenska namnet kanelros. Artepitetet *majalis* antyder att blomningen sker i maj, något som gäller södra Europa. I Sverige börjar blomningen runt midsommar och pågår i knappt en månad. I och med att rosen är mycket hårdig och anspråklös tål den att växa på mycket utsatta ställen såsom stränder och steniga områden. Vi finner den vildväxande i stora delar av landet, på den skuggiga nordsidan bakom huset eller i de mer fuktiga partierna i trädgården. Efter ett antal år har rosen bildat hela mattor av täta buskar.

Rosa majalis 'Foecundissima'

Fylld kanelros, bukettros

Detta är en av de rosor som många känner igen utan att veta vad det är för en sort. Den har därför fått många lokala namn, något som är bra att notera, eftersom de kan berätta en hel del om rosens historia. Utseendet varierar mycket beroende på växtplats. Bladen är typiskt långsträckt päronformade. På hösten får bladverket både gula och röda nyanser.

Ett stort antal kloner har uppstått genom åren, med mer eller mindre fyllda blommor. En del saknar helt ståndare medan andra är alldeles gula i centrum. Det har visat sig att det finns två klart åtskilda och mycket spridda kloner i landet. En låg, som blommar tidigt på säsongen, och en högre som börjar blomma några veckor senare.

Alla fyllda kanelrosor sammanförs tills vidare under sortnamnet 'Foecundissima'. Även om klonerna kan beskrivas som olika kulturformer förvildar de sig lätt.

Rosa majalis 'Foecundissima', två olika kloner med varierande mängd ståndare.

Rosa hugonis

***Rosa hugonis*, kinesisk gulros**

Rosa hugonis är en ros som kan förväxlas med de persiska gulrosorna, men den blir ofta betydligt större. Blomningen sker också någon vecka tidigare.

Tidigt i juni börjar kinesisk gulros att blomma. Blomningen är kort men mycket iögonfallande. Vissa år kan de gracila grenarna vara helt täckta av enkla ljusgula blommor, som om busken var fylld med gula fjärilar. Grenarna har en mycket typisk brunröd färg och är glansigt kala. De små ormbunkslika bladen färgas på hösten om i orangeröda färger. Nyponen är små och röda.

***Rosa glauca*, daggros**

Rosa glauca har ett mycket dekorativt blådaggigt bladverk. De lysande röda nyponen har spridits med småfåglar och naturaliserat rosen. Den har förvildats i delar av södra Sverige. Skuggtålig är den och mycket anspråkslös.

***Rosa pendulina*, bergsros**

Rosa pendulina har varit i kultur sedan slutet av 1600-talet. Det är en mycket härdig och frisk art som blommor tidigt på säsongen. Den tål att växa på fuktig mark och i kalla områden i Svealand och i Norrland. Det är en mycket anspråkslös och storvuxen art. ▶

Rosa glauca

Rosa glauca, nypon

Rosa pendulina

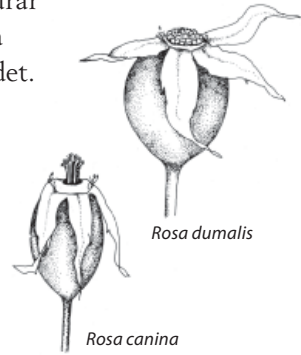
Rosa pendulina, nypon

***Rosa dumalis*, nyponros**

Rosa dumalis är en allmänt förekommande art som föredrar torra och steniga växtplatser framförallt i kusttrakterna från Bohuslän till Ångermanland. Den växer även i inlandet. Rosen är inte lika kraftigväxande som *Rosa canina*, men bildar ändå lätt stora buskage. Arten har mjuka nypon.

***Rosa canina*, stenros**

Rosa canina är den vanligaste rosarten i Europa. I hag- och ängsmarker i Götaland och Svealand är den en karaktärsros. Speciellt trivs den längs med våra klippiga havsstränder. Däremot är den sällsynt i inlandet. Den får hårda nypon.

Dessa två arter kan vara svåra att skilja från varandra. En karaktär som lätt skiljer *Rosa canina* och *Rosa dumalis* åt är märkessamlingens utseende. Hos *Rosa dumalis* bildar märkena en tät, huvudlik samling, som är tätt tryckt till disken, medan hos *Rosa canina* bildar märkena ett glest, koniskt och bukettliknande huvud. (se illustrationer ovan) ▶

Rosa dumalis

Rosa canina, ofta använd som grundstam.

Rosa canina, nypon

Rosa dumalis

Rosa dumalis, nypon

Rosa rubiginosa, ibland använd som grundstam.

Rosa rubiginosa, nypon

***Rosa rubiginosa*, äppelros**

Rosa rubiginosa växer på torra kalkrika marker från Skåne till Gästrikland. Den är sällsynt.

De storvuxna buskagen känns igen på de äppeldoftande bladen som lätt avger sin friska äppeldoft vid beröring eller i fuktig väderlek. På hösten fylls buskarna med orangeröda nypon som ibland sitter kvar till långt in på vintern. De är C-vitaminrika och är fantastiska att använda till nyponsoppor.

Grundstammar

Rosor du köper är ofta okulerade. De består av två rosor. Den förädlade sorten är inympad på en grundstam som antas tåla den stränga vinterkylan bättre än den förädlade rosen. Men förr eller senare skjuter skott upp från grundstammen, som ifall de inte rycks bort, lätt tar överhand och kväver den förädlade sorten. Det kan man idag se i många gamla trädgårdar där hela buskage enbart består av grundstammar.

Hittar du stora rabatter med *Rosa canina*, stenros, *Rosa multiflora*, japansk klättersom, eller *Rosa rubiginosa*, äppelros, kan det mycket väl vara rester av ett gammalt rosland du funnit.

Rosa x spaethiana, har förr använts som grundstam. Rosen är idag förvildad och återfinns på många gamla ställen, där den vuxit ut till stora vackra buskage. Sorten 'Hollandica' är vanlig i stora delar av vårt land medan 'Spek's Improved' återfinns mera sällan.

Rosa x spaethiana
'Hollandica'

Rosa x spaethiana
'Spek's Improved'

En okänd gallicaros spridd i Levide socken på Gotland.

GALLICA-GRUPPEN

Det är stor sannolikhet att vi bland okända sorter hittar gallicarosor. I början av 1800-talet hade gallicarosorna sin storhetstid. Framförallt i Frankrike var intresset enormt med kejsarinnan Joséphine som förgrundsgestalt. Många framstående förädlare inspirerades av kejsarinnans stora intresse för rosor, vilket medförde att flera tusen sorter korsades fram och dessa spreds sedan över Europa. Detta förklarar alla franska sortnamn. Priskuranter från den tiden namnger många sorter som idag gått förlorade.

FAKTA

- Borsttaggar talrika
- Taggar ofta få och tämligen små
- Småblad ofta avlångt äggrunda och gröna till mörkgröna
- Glandler i sågtändernas spets och mellan spetsarna
- Grenar uppräta
- Blommor ofta på uppräta stjälkar
- Blomfärger i röda eller rosa nyanser

Säkert sändes flera av dessa till Sverige och vi hoppas idag genom olika inventeringar kunna återfinna dessa.

Gallicarosor har haft stort inflytande inom de flesta sortgrupperna, eftersom de lätt korsar sig med andra sorter. De äldsta påminner om de rena arterna och har enkla till halvfyllda blommor. Genom korsningar med centifoliarosor och damascenerrosor har mer fyllda sorter uppstått.

Gallicarosor har en stor förmåga att bilda utlöpare och kan inom några få år växa ut till täta buskage. De är lätta att känna igen. Skotten växer styvt upprätt där de nya skotten många gånger har hängande blad. Taggar varierar mycket beroende på hur sorten har framkorsats, men hos många faller taggarna lätt av och gör att skotten känns helt knottriga. Det går att med handen dra längs med grenarna utan att riva sönder sig. Deras förmåga att utveckla sidoskott gör att de hellre breder ut sig än skjuter i höjden, vilket gör dem täta men låga. Gruppen uppskattas av många för att den är både livskraftig och ofta mycket härdig. Men de vill helst stå i full sol.

Ovanför bladverket sticker ofta klasar med 3-10 medelstora blommor upp på styva stjälkar. Enkla till halvfyllda sorter ger rundade färgglada nypon. Det matta läderartade bladverket kan hos vissa sorter ge vackra höstfärger.

De mörkaste blommorna hos de gammaldags rosorna finner vi bland gallicarosorna. I fuktig väderlek kan vissa blommor anta en blåviolett silvrig eller brun nyans. Hos en del fyllda sorter bildar kronbladen i mitten ett hoptryckt kors. Ibland har tvåfärgade randiga blommor uppstått, i andra fall en mörk mitt med en ljusare kant. Enligt franska experter kan en gallicaros aldrig vara vit.

'Officinalis', apotekarros, är en av de äldsta rosorna i gruppen. Den är omnämnd redan på 1300-talet.

'Rosa Mundi' är identisk med apotekarrosen frånsett de strimmiga blommorna. Det händer ibland att en gren kan återgå till att ge enfärgade blommor.

'Tuscany Superb'. Gallicarosor har de mörkaste blommorna bland de gammaldags rosorna.

Det är vanligt att gallicarosornas blommor skiftar i olika nyanser, som här hos sorten 'Aimable Amie'.

"Aimable Amie-rosor"

Många namngivna gallicarosor har mycket snarlrika blommor. De kan vara olika sorter som är svåra att skilja från varandra. Det kan vara buskens höjd eller blomningstiden som skiljer sorterna åt. Fyllda ljusrosa blommor med en mörkare rosa färg mot centrum är mycket vanliga. Vi kallar dem tills vidare "Aimable Amie-rosor", eftersom de liknar gallicarosen 'Aimable Amie'. Framtiden får visa hur vi ska skilja dem åt.

"Zinniarosen"

Den här rosen hittas ofta vid husgrunder och förfallna ödetorp över en stor del av landet. Krypande kämpar den vidare med fullt av sidokott upp till en meters höjd. Blomman är mycket lik en zinniablomma. Vi kallar den därför "Zinniarosen". De inre kronbladen är lätt förkrympta och böjer sig inåt mot centrum. Ibland bleknar de innersta kronbladen nästan mot vitt, medan de yttre böjer sig bakåt. Blomman ser därför mycket rund ut. Den är en typisk gallicaros och mycket välkänd. Det är en av de första gallicarosor som börjar blomma på säsongen, ofta innan midsommar. Den är namnlös. Vid beställningar från olika plantskolor dyker den ibland upp, felaktigt namngiven som någon annan ros, ofta gallicarosen 'Hippolyte'.

"Värmlandsgallican", är en okänd gallicaros som växer på flera platser i Värmland

'Celsiana' är en mycket uppskattad damascenerros. Den kan förväxlas med albarosen 'Amelia'.

DAMASCENA-GRUPPEN

Doften är det första som griper tag i en när man hittar en damascenerros. Inom gruppen finns det många arter/sorter med en mycket stark fin doft. Flera av dem har också används i parfymindustrin. Damascenerrosor har länge odlats i Orienten för framställning av just rosenvatten, vilket förr användes i enorma mängder vid kejserliga fester och stora högtider.

Rosa x damascena lär ha uppstått i Persien långt före vår tideräkning, kanske mer än 1000 år f. Kr. *Rosa gallica*, *R. moschata* och *R. fedtschenkoana* har gett upphov till sortgruppen.

FAKTA

- Borsttaggar talrika
- Taggar talrika, olikstora och ofta böjda
- Småblad gråaktigt gröna, ofta ovala
- Glandler endast i sågtändernas spets
- Grenar ofta bågböjda
- Blommor ofta på lutande blomstjälkar
- Blomfärger i ljust rosa, vita eller röda nyanser

De äldre damascenerrosorna växer buskigt och brett med långa rankande grenar, ofta högre än gallicarosorna. Det är inte ovanligt att buskagen överstiger två meter. För att bli riktigt vackra kräver de gott om plats. Fullt med rotskott sprider sig lätt och de breder snabbt ut sig till stora buskage. Många av de rosor vi finner vid inventeringar är damascenerrosor.

Grenarna har både stora och små taggar blandade med borsttaggar. Det är denna variation i taggarnas utseende som kan leda en till att gruppera in rosen bland damascenerrosorna. Taggarna verkar speciellt stora vid vårbeskrivningen, eftersom man lätt fastnar i dem.

Det är svårt att ange något typiskt bladverk inom gruppen, för det varierar mycket beroende på hur de har korsats fram. Bladen är ofta tunna, matta och blågröna och undersidan är vanligen täckt med fina hår, vilket gör dem grålugna.

Blommorna blir ofta stora i olika rosa nyanser. De kan ibland vara tvåfärgade. Pistillerna i blommans mitt har hos en del vuxit ihop till ett grönt "öga", som framförallt hos vita sorter kan framhäva den vita färgen extra starkt. Då blommorna kan vara mycket tätt fyllda är det inte många damascenerrosor som sätter nypon. Om det någon gång ändå skulle hända, är nyponen lätt avlånga och lite böjda.

Under 1800-talets första del fanns det många damascenerrosor i handeln. De flesta har idag försvunnit, men flera har påträffats under inventeringar. Damascenerrosor är lättodlade, många härdiga till zon 5. Inom gruppen finns några av de friskaste rosor vi kan odla. Men en del kan angripas av rost.

Ett ofta diskuterat problem är sorter som vi har svårt att se någon skillnad på, men som i handeln säljs under olika namn. Är det olika sorter eller är de identiska? Skillnaderna kan vara mycket små. Ett exempel är sorterna 'Amelia' och 'Celsiana'. Förr nyintroducerade välkända firmor upphittade gamla sorter och döpte samtidigt om dem med nytt namn. Det kan vara förklaringen till att vi idag säljer samma sort med olika namn.

'Ispahan' är en ovanligt frisk ros.

'Mme Hardy' är en bländande vit damascenerros, där blommorna lyser extra vita tack vare det gröna "ögat" i blommans mitt.

'Blush Damask' bildar snabbt stora buskage.
'Vadstenarosen' lär vara samma ros.

'Duc de Cambridge' har den mörkaste blomfärgen inom gruppen.

"Lauterrosen", är en lågväxande damascenerros som växer på flera ställen på Gotland.

"Jönköpingsrosen", är en mycket högvuxen sort funnen i Jönköpings-trakten. Den har en säregen doft och bildar lätt stora buskage.

Sorten 'Maiden's Blush' förekommer sannolikt i flera kloner, eftersom olika priskuranter omnämner många synonymer till den.

ALBA-GRUPPEN

Albarosor är en av de riktigt gamla rosgrupperna. De är mycket spridda över hela Sverige. Vid husgrunder, i konkurrens med gräs och rötter, kan de växa i stora buskage och då knappt meterhöga. Får de däremot lite extra omvårdnad, kan de lätt bli dubbelt så höga. Det är de här rosorna som många minns från sin barndom, som den doftande rosen vid stugknuten från mormors tid. Mycket talar för att de troligen fanns redan på antiken, kanske flera tusen år tillbaka. Och eftersom de fyllda varianterna saknar nypon och inte sprider sig med frön, talar vi alltså om avkommor till de plantor som de gamla grekerna odlade.

FAKTA

Taggar på äldre grenar av enhetligt utseende; stora och böjda

Småblad ofta brett ovala, mörkgröna till blåaktigt mörkgröna

Småblad matta eller svagt glänsande

Glandler endast i sågtändernas spets

Grenar högt bågböjda

Blommor ofta på lutande blomstjälkar

Blomfärger i vita eller ljusst rosa nyanser

Tänk om det är sticklingar av deras buskar vi odlar! Marknaden säljer ett fåtal sorter idag, både fyllda och halvfyllda, men chansen är stor att upptäcka nya varianter ute i landet.

Bladen skiljer sig från andra rosgrupper. De har en tydlig blådaggit yta som hos vissa framhävs mycket fint mot framförallt ljusrosa blommor. Ta en titt på albarosen 'Celeste'. Grenarna hos många albarosor är försedda med klolika taggar som sitter glest. Om buskarna trivs kan de bli mycket höga, men de blir då ofta kala nedtill. Det är alltid de översta knopparna på grenarna som först börjar slå ut, eftersom de får mest ljus.

Blommorna är övervägande vita eller rosa. I knopp är även de vita blommorna svagt rosafärgade men övergår som utslagna till vackert krämvita. Och de doftar starkt. Den fint sötaktiga doften påminner om frisk duschtvål. Blomningstiden sker något senare jämfört med andra engångsblommande kulturrosor. Det är inte ovanligt att några blommor står utslagna ännu i mitten av augusti. De växer mycket bra i halvskugga, men vill man ha dem riktigt blomrika bör de få stå i full sol så att blomningen stimuleras. Vissa år kan buskarna se lite skräpiga ut, eftersom kronbladen inte vill falla av när de vissnar. Många sorter har tätt fyllda blommor, som sällan ger några nypon. Halvfyllda sorter ger avlångt äggformade nypon som är orangeröda. Foderflikarna brukar omsluta nyponet, men de faller snart av.

Albarosor kallas också för jungfrurosor.

'Alba Suaveolens', nypon vars foderflikar fallit av.

'Alba Maxima' har för gruppen ett mycket typiskt blågrått bladverk.

'Celeste' har ett bladverk som harmonierar ovanligt fint mot de himmelskt rosafärgade blommorna.

'Chloris' är en ros som nästan är helt utan taggar. Flera varianter har hittats i inventeringen.

'Alba Suaveolens' är en av flera kloner med mer eller mindre fyllda blommor.

'Minette'

'Minette', nordisk ros eller svearnas ros

En annorlunda ros, som man återfinner på många gamla boställen även långt upp i Norrland. Det är en ros man länge trodde hade svenskt ursprung, därav namnen svearnas ros och nordisk ros. På senare år har man dock upptäckt att en av ros världens främsta rosförädlare, Vibert i Frankrike, redan 1819 började saluföra rosen under namnet 'Minette'.

Regniga somrar vill de tunna blombladen inte veckla ut sig. De klibbar lätt ihop och blomman ruttar inifrån. Men varma och soliga dagar utvecklar buskarna stora ljusrosa blommor. Framförallt på naturtomter, där jorden är lucker och rotskotten har lätt att sprida sig, växer rosen ut till mycket vackra hängande buskage. Ett bra kännetecken är utseendet på knopparna. Deras underdel, blombotten, påminner om ekollonens skålformade fästen. Ett annat typiskt drag är det lite veka och ljusa bladverket som har ovanligt runda småblad. Sent på hösten får buskarna ofta vackra gula färger.

'Gudhem'

'Gudhem'

En enkelblommande albaros funnen nära Gudhem, norr om Falköping. Varje kronblad är urnupet och har formen av ett hjärta.

Rosa x centifolia växer förvildad runt ett förfallet hus.

CENTIFOLIA-GRUPPEN

Hundrabladrosen, *Rosa x centifolia*, känner många igen ofta omtalad som mormorsrosen. Dessutom är den mycket spridd. Har rosen bara etablerat sig, tål den att stå mycket torrt och klarar sig för det mesta själv. Den uthärdar långa perioder med torka. Det lär vara holländarna som förädlade fram gruppen någon gång under 1600-talet. Vi finner den avmålad i många av de flamländska stilleben-motiven från 1600-talet.

FAKTA

Borsttaggar talrika
Taggar talrika, olikstora och ofta böjda
Småblad gröna till mörkgröna, ofta trubbiga eller runda
Glandler i sågtändernas spets och mellan spetsarna
Grenar bågböjda, på yngre sorter upprätta
Blomskott lutande till hängande; på yngre sorter upprätta
Blomfärger i röda, rosa och vita nyanser

Den växer vekt med ett glest bladverk till stora buskar. Det kan vara bra att de första åren ge buskarna ett extra stöd innan grenarna förvedar sig. De bollika blommorna är mycket tätt fyllda, vilket gör att de lätt tynger ner de långa grenarna. Hela busken får ett hängande utseende. Om man ger dem gott om utrymme, så växer de ut till vackra buskar. Blommorna kan bli mycket stora och påminner då om kålhuvuden. Då förstår man varför centifoliarosor också kallas för "Cabbage roses". Intorkade blomfästen kan sitta kvar länge och förfula buskarna.

Gamla buskar som växer på egna rötter och under magra förhållanden, blir betydligt lägre än de som är okulerade. Ofta blir de knappt halvmeterhöga med blommor som är mindre fyllda och inte helt bollika. Det kan då vara svårt att se att det är en hundrabladros. Men ta en titt på bladen. De är lite yviga och det ryms med lätthet ett finger mellan småbladen. Den sågtandade bladkanten hos nyutslagna blad har många gånger en brunröd kant, men det kan även förekomma hos andra rosgrupper.

Bland centifoliarosorna finns det en grupp, pomponrosorna, som är miniatyrer av de större. Växtsättet är mycket tätt och de håller sig oftast under en meter. Blomningen börjar också någon vecka tidigare än hos de större släktingarna.

En mycket omtyckt pomponros är 'Petite de Hollande'.

'Fantin-Latour' har ovanligt vackra blommor och blad. Den ser modern ut.

'Minor' får ofta ett grönt "öga" i mitten av blomman.

'Petite de Hollande' är en pomponros och kan förväxlas med 'Minor'.

'Centifolia Major', mormorsros. Här den äldsta av de bevarade centifoliarosorna.

”Blomsterhultsrosen”

Åke Karlsson i Norrköping skriver:

Rosen är väl etablerad i kyrkbyn Blomsterhult och i socknen Österåker, Vingåkers kommun. Den sprider sig starkt med rotskott, tål magra lägen och omild behandling. Rosen var väl etablerad vid ett bröllop 1929 enligt uppgiftslämnaren. Brudens moder ville dekorera festsalen med denna ros men svärmodern genomdrev dekoration med pappersblommor som ansågs vara finare.

”Alnyrosen”

Åke Karlsson skriver vidare:

Denna ros är troligen en centifoliaros med gallicadrag från Stämshult i södra Tjust. Lite vek buske, 1-1,3 m hög, med heterogen tagg uppsättning. Blad tunna, ljusare gröna, breda och vågiga. Blommor 7-9 cm, tätt fyllda (över 80 kronblad), djupt rosa med grönt öga. Växtplatsen är en gammal släktgård med gamla växter, narcisser, tulpaner och pioner och denna ljuvliga ros, som sprider sig rikligt.

'Henri Martin' är en ofta funnen mossros eftersom den är mycket hårdig.

'Communis' anses vara en av de mer ursprungliga i gruppen.

CENTIFOLIA MUSCOSA-GRUPPEN

Då och då sker genetiska förändringar, mutationer, hos växter. En av de mer märkliga skedde någon gång under 1600-talet. En individ av hundrabladrosen, *Rosa x centifolia*, utvecklade då en knopp där blomans normalt släta foder blev alldeles täckt med klibbiga hår, liknande mossa. Vid beröring avger "mossan" en kryddstark doft som påminner om ene eller kåda. "Mossan" kan vara antingen mjuk eller vass, och av olika färg. Med förändringen hade en ny rosgrupp uppstått, mossrosorna. De korsades sedan med andra sorter vilket medförde att både vita och rödvioletta mossrosor uppstod.

FAKTA

Foderbladens glandler förstörade och mosslika

Grenar bågböjda; på yngre sorter upprätta

Blomskott lutande till hängande; på yngre sorter upprätta

Blomfärger i röda, rosa och vita nyanser

"Frendarverosen"

I en fin trädgård i Stenkumle på mellersta Gotland finns många spännande växter. Här bodde i början av 1900-talet en kvinna som odlade grönsaker och blommor för försäljning på torgen i Visby. De bästa sorterna lät hon förvildas i den egna trädgården. Flera tusen gotländska tulpaner och flera sorters fjädernejlikor växer här idag och även en och annan ros. Mitt ute i potatisåkern har en mossros spridit sig till stora delar av åkern. Likt många mossrosor växer den ganska spretigt upp till drygt en meters höjd och skjuter rikligt med rotskott. De kraftigt rosafärgade blommorna lyser i kontrast mot knopparnas mossgröna foderflikar. Flera av grenarna är täckta av "mossa" ända ner till marken. Både blommor och "mossa" doftar starkt. I mitten av de fullt utslagna blommorna syns ett grönt "öga". Eftersom rosen saknar namn har vi kallat den "Frendarverosen" efter gården. Den växer också på andra gårdar i samma socken.

"Frendarverosen"

'Frankfurt' växer i många gamla trädgårdar i stora buskage.

FRANCOFURTANA-GRUPPEN

Francofurtanarosor, även kallade kyrkogårdsrosor, är en mycket spridd grupp, som är mycket hårdiga och har lätt för att skjuta mängder med rotskott. I övergivna trädgårdar brukar den sticka upp bland syrener och schersminer. Man antar att gruppen härstammar ur en spontan korsning mellan en gallicaros och en kanelros. Den påminner mycket om gallicarosorna men är många gånger betydligt högre och slankare. Taggar kan på en del grenar saknas helt, men om de finns är de få och små. Ett typiskt särdrag är att bladnerven är mycket starkt

FAKTA

Taggar på blomskotten få och delvis parvisa vid bladfästet (Sorter med talrika, olikstora taggar förekommer)

Småblad med starkt nedsänkta bladnerv

Grenar bågböjda

Blommor på upprätta till lutande stjälkar

Blomfärger i rosa eller röda nyanser

"Rosa gallica var. grandiflora"

Elsa Thomsson i Vänge på mellersta Gotland berättar om en kyrkogårdsros. En trädgårdsarkitekt fick 1945 i uppdrag att formge trädgården. För att illustrera rosengården målades en akvarell som finns bevarad och till den skrevs en inköpslista. Här omnämns rosen som "*Rosa gallica var. grandiflora*". De flesta buskarna i rosengården växer fortfarande kvar där de en gång planterades. Kyrkogårdsrosen har spridit sig till ett stort område och påminner mycket om 'Frankfurt', men det kan mycket väl vara en variant av denna.

'Agatha'

'Impératrice Joséphine'

markerade. Det känns som om bladytan är för stor, vilket gör bladen lätt skrynkliga.

Gruppens ursprungros lär vara *Rosa x francofurtana* som omnämns redan under 1500-talets senare hälft. I och med att den länge varit spridd i Norden har den fått många namn. 'Splendens', 'Frankfurt', 'Valamos' är några olika giltiga namn. Det är en enkelblommande till halvfylld sort som ger talrika nypon. Det är inte ovanligt att bladen på hösten får kraftiga färger. I början av 1800-talet utökades gruppen med sorterna 'Impératrice Joséphine' och 'Agatha'. 'Impératrice Joséphine' har de vackraste och mer välformade blommorna av de båda, men 'Agatha' är den sort som är mest spridd. Den har nämligen en fin stark doft, något som 'Impératrice Joséphine' saknar.

'Agatha' är mycket vanlig i gamla trädgårdar över hela landet.

'Great Western', en robust ros som finns i många former (se sidan 34).

BOURBON-GRUPPEN

Bourbonrosorna är en mycket omtyckt rosgrupp. De har sitt ursprung i *Rosa x borboniana*, en hybrid mellan en höstdamascenerros och någon okänd kinaros. Storhetstiden inföll mellan 1830 och 1870, men idag finns inte så många kvar av de många hundra sorter som då odlades fram. Många blommor flera gånger per säsong, vilket gör dem mindre hårdiga i vårt klimat. Med något undantag tål de att växa i zon 4. Flertalet sorter angrips också ofta av olika svampsjukdomar, både svartfläcksjuka, rost och mjöldagg. Svampsjukdomar försvagar rosen, vilket gör att många lätt fryser ned under kalla vintrar. De är därför bra att vintertäcka.

FAKTA

Taggar på äldre grenar av enhetligt utseende; stora och böjda. Enstaka raka taggar och borst kan förekomma

Småblad ofta brett ovala, gröna till mörkgröna

Småblad något läderartade och glänsande eller svagt glänsande

Grenar upprätta till högt bågböjda

Blommor på upprätta till lutande stjälkar

Blomfärger i rosa eller röda, sällan i vita eller ljusrosa nyanser

'Great Western'

Sorten 'Great Western' är engångsblommande vilket gör den mer hårdig. Den är mycket lättodlad och en av de oftast återfunna bourbonrosorna.

På kort tid skjuter rosen fullt med rotskott och kraftiga buskage återfinns ofta. Det är inte ovanligt att hitta exemplar som är över två meter höga. 'Great Western' är anspråkslös och tål att stå på mager jord och kan uthärda långa perioder med torka. Sträcker man sig in i busken för att ta del av blommornas fantastiska doft, är det lätt att man fastnar i de stora klolika taggarna. Doften är söt och kan få en att tänka på sött godis, liknande geléhallon.

Blommorna kan bli mycket stora och varierar i färg, från karminrosa till mörkt purpurrött. Utsidan är silvrigt gråvit och knopparna är som hos många bourbonrosor bolllika.

'Great Western' bildar stora vackra nypon. Vissa höstar kan de avlövade buskarna vara helt täckta med stora orangefärgade runda nypon.

Flera okända rosor som har påträffats under de senaste årens inventeringar har många likheter med 'Great Western'. En sort påverkas mycket av den plats den växer på, hur jordens beskaffenhet ser ut, dess näringsinnehåll och miljö. För att kunna jämföra de olika rosorna samlar vi in alla intressanta fynd och låter dem växa tillsammans under samma betingelser. De får behålla sina lokala namn tills mer kunskap kommer fram om dem.

Exempel på olika kloner som är mycket lika. De har sitt ursprung i olika delar av landet som exempelvis:

"Toftarosen" från Gotland

"Salabackar" från Uppland

"Skerikes Biskopsros" från Västerås

"Great Western-ros", ljus form från Uppsala

"Norrländarosen" från Gotland

ÖKÄNDA KLONER SOM ÄR NÄRA BESLÄKTADE MED 'GREAT WESTERN'

"Toftarosen" har blommor i en silverrosa nyans.

"Norrländarosen", en variant där blomman är mer öppen.

En ovanligt ljus form av "Great Western".

"Skerikes Biskopsros" kallas en form av 'Great Western' i Västeråstrakten.

'Wrams Gunnarstorp'

'Wrams Gunnarstorp'

En ros som är funnen vid Wrams Gunnarstorps slott i Skåne.

'Climbing American Beauty'

'Climbing American Beauty'

Visby Plantskola på Gotland säljer sedan 1940-talet en klätterros med detta namn. Den är mycket spridd över hela ön. I Visby innerstad ser man den klättra på många av de gamla husens murar. De hängande blommorna med tillbakavikta blombladskanter och den lite skarpa, avvikande färgen gör att den lätt känns igen. Därtill kommer doften som är kylig, någonting mellan liljekonvalj och cyklamen. Även då den inte blommar lägger man märke till den. Långa rankande grenar bygger upp ett vackert bladverk med små runda blad som glänser starkt i solskenet. Samma typ av blad har klätterrosen 'New Dawn' i Wichurana-Gruppen.

'Climbing American Beauty' förädlades av James A. Farrell i Pennsylvania, USA runt 1900. Han lät korsa *Rosa wichurana* med olika tehybridrosor.

Med stor sannolikhet är 'Wrams Gunnarstorp' samma ros som 'Climbing American Beauty'. Om så är fallet är det en ros som bör räknas till wichuranarosorna.

'Frau Karl Druschki' är vit som gnistrande snö men saknar tyvärr doft.

REMONTANT-GRUPPEN

Remontantrosor representerar övergången från de gammaldags rosorna till de moderna. Under andra hälften av 1800-talet fanns många tusen rossorter, och remontantrosor var de mest planterade rosorna under denna tid.

Gruppen har ett stelt och upprätt växtsätt. Stora färgstarka blommor sitter i toppen av kraftiga årsskott, ofta med en stark fin parfymdoft. Blomman är mycket romantisk. En del påminner om marsipantårtans mer toppiga ros, andra har tillbakarullade kronbladskanter.

FAKTA

Blommor stora och ensamma eller få på upprätta blomskott

Växtsätt upprätt

Blomfärger i röda och rosa nyanser

Okänd remontantros med klättrande växtsätt funnen på södra Gotland. Rosen är planterad i början av 1900-talet och har ett mycket styvt växtsätt. Den blir ett par meter hög. Stora gammalrosa blommor sprider sin fina doft under juli månad.

Låter man ett långt skott växa rakt upp bildas det enbart blommor i toppen. Önskar man blommor längs med hela skottets längd böjer man ned det och fäster det nära marken. Engelsmännen kallar det ”pegging down”, vilket förr var ett vanligt sätt att locka fram fler blommor hos sorter med ett stelt och upprätt växtsätt.

‘Frau Karl Druschki’

Kallas ’Snödrottningen’ för de stora vita blommorna. Små fragment av rosa färg sitter på knopparnas utsida som sedan spricker ut till helt vitt. Gamla exemplar kan i skyddade lägen klättra högt upp på husväggarna. Tyvärr, saknar den doft. Se bild föregående sida.

'Anne of Geierstein' är en av förädlaren Lord Penzance's vackraste hybrider.

RUBIGINOSA-GRUPPEN

När det regnar är det lätt att känna igen äppelrosor. Då fylls luften av en fin frisk doft av äpple. Det är inte blommorna i första hand som avger doften utan de gröna bladen som på undersidan har små körtlar som avsöndrar doft när de vidrörs. Smattrande regn eller kylig morgondimma kan vara tillräcklig beröring för att doften ska spridas.

Olika former av den vilda äppelrosen eller lukttörne, *Rosa rubiginosa*, har tidigare används flitigt som grundstam vid ympning av rosor. Det är därför inte ovanligt att man i en igenvuxen

FAKTA

Småbladen har i regel äppel-
doftande glandler
Grenar högt bågböjda
Blommor på upprätta till
lutande blomstjälkar
Blomfärger i röda och rosa
nyanser, sällan gula eller
orange

'Magnifica'

'Anne of Geierstein'

En mycket lyckad hybrid introducerad av engelsmannen Lord Penzance 1894. Buskar som växer på kalkgrund kan ibland få en ljusare blomfärg. Bild föregående sida.

'Magnifica'

En frisk och mycket tålig äppelrossort, vars härdighet har utnyttjats för att få fram andra odlingsvärda sorter, såsom den röda klätterrosen 'Flammentanz'.

trädgård påträffar hela rabatter med äppelrosor, där den förädlade sorten har gått ut och äppelrosen tagit över. Nu är det många gånger ett gott alternativ, för äppelrosor har många goda egenskaper. De växer snabbt till vackra buskage, där småfåglar älskar att söka skydd. På hösten får buskarna mängder med goda nypon, som kan plockas till C-vitaminrika nyponsoppor. Då, om inte förr, märker man att grenarna är tätt besatta med grova vassa taggar. Äppelrosor trivs på torra och även skuggiga platser och man hittar dem ofta som avgränsare i trädgårdar, antingen som klippta häckar eller i friväxande buskage. Även efter det att bladen har fallit av busken behåller rosen sitt stora dekorativa värde med alla sina lysande nypon. Äppelrosor bildar efter ett antal år mycket höga buskar, vilket medför att de lätt blir kala nedtill. Samplantera dem därför gärna med skyddande lägre buskar, eller underhåll dem med återkommande årsbeskärning.

'Totenvik' har blommor som ofta är bollformigt slutna till skålformade.

SPINOSISSIMA-GRUPPEN

Det sägs att rosor vill stå i lerjord. Men det finns sorter som föredrar att växa i lätt sandjord. Rosor i Spinosissima-Gruppen har genom åren anpassat sig till torra miljöer och är perfekta för sommartorpets rabatter. Växtplatsen kan vara både solgassig och blåsig, men den får absolut inte vara vattensjuk. En väl-dränerad jord förbättrar övervintringen. En anpassning hos dessa rosor har gjort att bladen blivit mindre och grenarna har utvecklat mängder med sylvassa taggar. Många blad är också beklädda med små hår.

FAKTA

- Talrika raka taggar
- Talrika borsttaggar
- Taggar kala
- Grenar högt bågböjda
- Blommor ofta ensamma på korta sidokott
- Blomfärger i vita, rosa eller röda nyanser

Spinossissimarosor är en grupp som ofta återfinns runt våra gamla torp, där jordmånen är mycket mager. En del kallar dem torparrosor. Där klarar de sig själva utan skötsel. De var lätta att ta med när man gick på kalas och kan därför idag berätta mycket om hur folk förr i tiden umgicks. Ett spadtag runt en utlöpare och man har en ny buske att ge bort till en vän. Däremot är det svårt att ta sticklingar av dem, eftersom de motvilligt bildar rötter. De frösår sig mycket lätt, vilket givit upphov till många varianter med både enkla och fyllda blommor, mest vita och rosa.

Många spinossissimarosor får brunsvarta nypon.

Nyponen kan vara till god hjälp vid urskiljandet av spinossissimarosorna. De är svarta eller någon gång mörkt oxblodsfärgade och plattrunda. Ofta har de en utdragen köttig hals av samma färg som själva nyponet. Endast spinossissimarosor har så här mörkfärgade nypon.

Vill man förlänga rosornas blomningssäsong är spinossissimarosor bra att plantera. De flesta ger blommor redan i juni, innan de mer förädlade sorterna börjar att blomma. Många får dessutom en andra "blomning" på hösten, då de färgsprakande bladen lyser tillsammans med de blanka nyponen. *Rosa spinossissima* 'Plena', den dubbla vita spinossissimarosen, är en av de mest tåliga rosor vi kan odla, och den är mycket omtyckt i hela Norden. I Sverige kallas den också "Finlands vita ros".

Genom åren har många varianter av enkla till tätt fyllda spinossissimarosor uppkommit, vilka vi idag är mycket intresserade av att samla in.

'Husmoderrose' är en ljusrosa, norsk spinossissimaros som är spridd över stora delar av landet. En annan sort är 'Staffa', som har något större och mörkare rosa blommor.

'Single Blush' är en ros som idag är svår att få tag i.

Rosa spinosissima 'Plena' förekommer i många olika kloner.

'Husmoderrose' är en norsk sort som är spridd på många ställen i Sverige.

'Single Cherry' har en söt blomdoft som känns vida omkring. Även bladverket avger doft.

'Poppius'

Rosen växer till mycket stora och kraftiga buskar, upp till 3 meter. Det småbladiga bladverket är ormbunkslikt och har ett blåaktigt skimmer. Unga rotskott är helt täckta av röda taggar. Blomskaften är brunhåriga och foderbladen avslutas ofta med en ändflik. Blommorna är kallt rosaskiftande och halvfyllda. Nyponen är inte som oftast hos spinosissimarosor svarta och plattrunda, utan mörkt brunröda och något långsträckta. De påminner om små gråpäron. Blomningen kan varma år börja redan i slutet av maj och pågå fram till midsommar. Det är inte ovanligt att en del buskar vissa höstar får en andra blomning även om antalet blommor då är ganska få. 'Poppius' får som många andra sorter i Spinosissima-Gruppen fantastiska bladfärger om hösten.

De är mycket tåliga och härdiga buskar som växer bra även i zon 8.

'Poppius' växer mycket kraftigt och ger bra vindskydd på många gamla gårdar.

Nyponen är något långsträckta.

'Harison's Yellow' trivs att växa på torra och soliga platser.

FOETIDA-GRUPPEN

Gula inhemska vildrosor förekommer inte i Europa. Alla gula rosor härstammar österifrån, från Mindre Asien och från Kina. Under tidigt 1500-tal vet vi att den mörkt gula turkiska gulrosen, *Rosa foetida*, fanns i odling i Europa. Den växer förvildad bl.a. i Persien och Turkiet, områden som är både mycket varma och torra. För att utstå värme och torra har grenarna utvecklats tätt med taggar och bladen har blivit små med ett skyddande silvrigt hårlager.

I Norden finner vi sorter i Foetida-Gruppen på magra grusjordar, där de ofta växer tillsammans med olika spinosissimarosor. Foetidarosorna

FAKTA

Blomfärger i gula nyanser;
en sort har orange blommor
Grenar upprätta till högt
bågböjda
Blommor ofta ensamma
på korta sidoskott

har en speciell doft, som uppfattas mycket olika. En del tycker att doften är lite obehaglig, andra älskar den. Den påminner om nybakat bröd och frukt, blandat med ett stickigt inslag, likt doften av krossade stinkflyn!

Tyvärr är många foetidarosor mottagliga för svartfläckssjuka, en svamp som vissa år kan härja mycket hårt. Ibland så illa att buskarna avlövas helt och dör. Det sägs att turkisk gulros var den ros som införde svampen till Europa. I sitt hemland är växtperioden kort innan hettan sätter in, vilket gör att svampen är ofarlig, men i vårt mer fuktiga sommarklimat trivs svampen och blir mer besvärlig.

I flamländskt blomstermåleri från 1600-talet finns en gul, mycket fylld ros avbildad. Det är den gula hundrabladrosen, *Rosa hemisphaerica* 'Flore Pleno', en mycket värmekrävande ros som för det mesta inte orkar öppna sina blommor i Sverige. Först 1837 introducerades en mer lättodlad fylld sort, 'Persiana' persisk gulros.

En ofta funnen gulros är 'Harison's Yellow'. Den har löst fyllda blommor och är ljusgul i färgen. Dofthen är mer inbjudande söt och inte så stickig. Nyponet och foderflikarnas undersidor är täckta av mjuka hår, vilka även syns tydligt på det torkade nyponet.

Sorten uppstod i advokat George Harison's trädgård i New York City på 1830-talet. På samma sätt som de gula rosorna i Europa uppskattades för sin gyllene färg, beundrades 'Harison's Yellow' i Amerika. Nybyggare som drog västerut mot Texas tog den med sig. Uppgrävda rotskott växte lätt vidare, vilket har medfört att den idag är spridd över hela den amerikanska kontinenten, speciellt utmed det gamla järnvägsnätet.

Återvändande sjömän tog den med till Europa, där den har spridits till många gamla gårdar.

Rosa foetida är troligen en naturaliserad kulturros.

'Bicolor' kan återgå till modersortens guldgula blommor.

'Persiana', persisk gulros, introducerad i Europa 1837.

buskrosor – engångsblommande

'Harison's Yellow' har en behaglig doft av nybakat bröd och frukt.

'William's Double Yellow'

Rosa foetida och *Rosa spinosissima* har bildat flera hybridsorter, där 'William's Double Yellow' är en av dessa. Idag råder det en viss förvirring hur vi ska kunna se skillnad på sorter inom den här gruppen. Därför vill vi nu samla in dem för provodling. Det kan vara mycket små olikheter som skiljer sorterna åt. Lägga märke till blombotten, det som senare blir nyponet. Är det kalt eller hårigt? Blommans doft varierar också mycket mellan olika sorter.

Knopp där blombotten är täckt med glandelhår.

Kal knopp som saknar glandelhår.

Sorten 'William's Double Yellow' växer mer på bredden än på höjden.

Okänd rugosaros funnen i Västeråstrakten.

RUGOSA-GRUPPEN

Gruppens ursprung är *Rosa rugosa*, vresros. Den importerades från Ostasien på 1800-talet, men det var först runt sekelskiftet 1900 man började förädla fram olika rugosasorter.

Vresrosor känner de flesta igen. Det läderartade bladverket och de ofta färgstarka, kraftigt doftande blommorna är mycket uppskattade. På de mest svårbemästrade ställen kan man få vresrosor att trivas. På sandstränder där salta havsvindar sveper in eller på torra grusslänter där ingenting annat vill växa går de riktigt bra.

FAKTA

Talrika raka taggar

Talrika borsttaggar

Taggarna på årsskotten är finludna

Grenar upprätta till högt bågböjda

Blommor upprätta till nickande

Blomfärger i vita, rosa eller röda nyanser

Tack vare att de är så lättodlade har de ofta planterats i offentliga miljöer, runt parkeringshus, i refuger och längs motorvägar, där de kräver lite skötsel. Men efter många års förbuskning kan de behöva snyggas till. Klipp då ner dem ända till marken. De tål det och kommer att blomma samma år.

Fåglar uppskattar mycket fröna i de många gånger stora och färgglada nyponen. Många buskar får också på hösten lysande gula bladfärger. En del tål att växa även i zon 8.

En varning är dock på sin plats. Där vresrosor trivs bildar de lätt ogenomträngliga snår, som kan vara mycket svåra att utrota.

'Fru Dagmar Hastrup' är en av de mest lågväxande sorterna i gruppen.

'Schneezwerg' har ovanligt vackra vita blommor.

Rosa rugosa, vresros, får stora plattrunda nypon, som är mycket rika på C-vitamin.

KLÄTTERROSOR

'Tausendschön'. Taggfri sort, vars halvfyllda till fyllda blommor har pärlmorskimrande kronblad.

MULTIFLORA-GRUPPEN

Många av våra vackraste klätterrosor har sitt ursprung i *Rosa multiflora*, japansk klätterros, eller i *Rosa wichurana*, krypros, asiatiska arter som kom till Europa i slutet av 1800-talet. Ett intensivt korsningsarbete med de europeiska sorterna satte igång, vilket resulterade i att flera nya sortgrupper kom till som ledde rosutvecklingen vidare.

FAKTA

Blad matta eller obetydligt glänsande
Stipler kamlikt fransade
Grenar lågt till högt bågböjda
Blommor ofta små i mångblommiga klasar
Blomfärger i röda, rosa eller vita nyanser

Engelsmännen brukar kalla klätterrosor som har ett slingrande växtsätt för "ramblers". Det beskriver på ett bra sätt hur många multiflorarosor växer. "Rambler" blommar en gång per sommar med små blommor i stora klasar. Det krävs att föregående års grenar först övervintrar för att på sidoskotten kommande år ge blomklasar. De är känsliga för olika svampsjukdomar. Det gör dem mindre hårdiga och växer därför bättre i lite mildare klimat.

Den stora tillväxten sker på våren. Men i början av augusti strax efter blomningen börjar en andra tillväxt. Plantorna växer då mycket kraftigt och fort. De bågböjda grenarna kan lätt ledas upp i träd eller bindas runt pergolor. Vissa sorter har taggar för att hålla sig fast, andra är helt utan. Bladverket hos Multiflora-Gruppen är många gånger matt och relativt grovt. Småbladen avslutas ofta med en utdragen spets.

Blomningen, som sker mitt i högsommaren, är väldigt riklig. Små blommor bildar stora toppiga klasar som fullständigt kan täcka bladverket. Humlor och bin hjälper till och ger en ny dimension till trädgården med sitt surr. Färgskalan varierar mycket mellan vitt, rosa och purpurviolett. Sorter som blommar med enkla till halvfyllda blommor kan på hösten ge färgglada runda små nypon som blir som en andra "blomning".

Låter man multiflorarosorna växa naturligt upp i träd, sköter de sig i stort sätt själva. Men binder man upp dem i olika pergolagångar kan de bli mycket skötselkrävande. De äldsta grenarna ska årligen klippas bort efter blomningen för att nya friska grenar ska kunna växa ut från rosens mer basala delar.

Övervintringen kan förbättras om man inför vintern böjer ned årsskotten för att skydda dem lite extra, eftersom de varken tål stränga vintervindar eller stark vårsol. Risken är annars stor att vilande grenar börjar växa och behöver vatten, torkar och dör.

Rosa multiflora, japansk klättersros.

Rosa multiflora bildar mängder med hållbara ärtstora nypon.

'Blush Rambler' blir särskilt vacker i pelargångar.

'Geschwinds Nordlandsrose' är härdig och får för gruppen ovanligt stora blommor.

"Maldesrosen"

En mycket spännande okänd sort. Blommorna är relativt små i blomrika klasar. De saknar tyvärr doft men har en ovanligt stark röd färg. Bladverket är ljusgrönt med utdragna bladspetsar som liknar mycket Multiflora-gruppen. Funnen på Gotland.

Okänd sort i Arvensis-Gruppen.

ARVENNIS-GRUPPEN

Rosa arvensis, fältros, är en av de ursprungliga europeiska klätterrosorna. De kallas ibland för Ayrshirerosor efter ett grevskap i Skottland, där många sorter förädlades fram under 1830-talet. Dessa var mycket uppskattade under tidigt 1800-tal innan de japanska klätterrosorna infördes till Europa. Vi hoppas kunna finna en del av dem i den pågående inventeringen.

Arvensisrosorna är klätterrosor som växer kraftigt med långa, mycket veka rankor. Bladverket är mörkt, lätt glänsande och lite läderartat.

FAKTA

Blad matta eller obetydligt glänsande
Stipler hela eller tandade
Grenar lågt bågböjda eller krypande
Blommor ofta medelstora i fåblommiga klasar
Blomfärger i vita eller ljusa rosa nyanser

De blir vackrast om de får växa fritt utan någon beskärning. Då är de lättodlade. Det är inte ovanligt att de får rankor som når 4-5 meter. Om de binds upp blir de mycket mer skötselkrävande. Liksom alla rosor kan de växa betydligt högre om de får krypa mot eller haka fast vid någonting. Det stimulerar tillväxten. De trivs bra även i halvskugga och på lite mer fuktiga jordar. Väletablerade plantor kan utstå perioder med torka.

De blommor en gång per sommar med för det mesta små till medelstora blommor i stora klasar. Blommorna är vita. I knoppstadiet är flera rödaktiga men blir vita då de vecklar ut sig. Regniga somrar kan utslagna blommor bli rödfläckiga av vatten som missfärgar dem.

På hösten får de mycket fina rundovalna nypon som sitter kvar långt in på vintern. Stora, äldre plantor uppskattas mycket av småfåglar som skydd eller för att bygga bo i.

Gruppen är känd för att lätt få mjöldagg. Därför håller de sig friskast om de får mycket luft som cirkulerar runt dem och en inte alltför varm växtplats, som det lätt kan bli mot en skyddad södervägg.

Det är viktigt att plantera okulerade plantor djupt, för att få dem kraftiga och täta. De uppskattar riklig tillförsel med näring, helst naturgödsel, under lövsprickningen då de växer kraftigt.

Rosa arvensis, fältros, växer vild i centrala och södra Europa.

'Splendens' har en myrraliknande doft.

'American Pillar' är en av de mest spridda sorterna i gruppen.

WICHURANA-GRUPPEN

Wichuranarosor är klätterrosor. Gruppen har sitt ursprung i *Rosa wichurana*, krypros. Den kom till Europa från Japan i slutet av 1800-talet, och spreds mycket snabbt också till amerikanska odlare. Ett livligt hybridiseringsarbete resulterade i många nya fina klätterrosor, som vi fortfarande värdesätter mycket högt som exempelvis 'Albertine'.

Wichuranarosor kan indelas i två undergrupper efter hur de växer och hur blomningen ser ut.

FAKTA

Blad starkt glänsande, små och mörkgröna

Stipler hela

Grenar lågt bågböjda eller krypande

Blommor ofta små i mångblommiga klasar

Blomfärger i röda, rosa eller vita nyanser

Den första gruppen påminner mycket om vildartens tunna slingrande utseende. Blommor i mångblommiga klasar kommer en gång per säsong. Engelsmännen kallar denna typ av klätterrosor för "ramblers". Exempel är 'Excelsa'.

Den andra gruppen har ett mer kraftfullt växtsätt, där grenarna är grövre och styva. Ett fåtal stora blommor sitter i glesa klasar. Några är också återblommande på eftersommaren. Denna typ kallas för "climbers". Exempel är 'New Dawn'.

Gemensamt för de båda grupperna är det iögonfallande bladverket. Det är mörkgrönt och läderartat. De små starkt glänsande bladen skimrar i solskenet.

Efter den första blomningen är det bra att klippa bort de vissna blommorna. Detta påskyndar tillväxten av nya knoppar.

Blomningen blir rikligare på äldre ved. Därför är det bra att skydda skotten inför vintern genom att böja ner dem till marken och täcka dem med jord eller bastmattor. Det bildas sällan nypon.

En del sorter är mycket känsliga för mjöldagg. Plantera aldrig en mjöldaggskänslig ros mot en varm södervägg. Då trivs svampen. Där är torrt, varmt och luften rör sig alltför lite. Låt wichurana-rosorna istället få klättra i en fristående pergola fritt ute på en gräsmatta, där det fläktar. Framförallt blir där inte för hett.

'Dorothy Perkins' kan bli mycket gammal men angrips tyvärr lätt av mjöldagg.

'Excelsa' har täta blomklasar med 30-60 hängande blommor i varje.

Rosa wichurana, krypros, blommor länge och sent, långt in i augusti.

'New Dawn'

'New Dawn' är utan tvekan den mest älskade sorten bland alla klättrare. Den introducerades 1930 och var den första ros som någon sökt patent för. 'New Dawn' är en fantastisk klättrare, men den är även mycket fin som fristående buske. Då kan den obehindrat slänga ut sina slingrande grenar åt alla håll. Den kan vara lite trögstartad i början efter planteringen, men efter några år brukar rosen vara fylld med kallrosa blommor, vilka återkommer långt in på hösten. Doften är söt och mycket typisk. En del kan också förnimma doften av fuktig ull. Snöar gör den, så marken under den kan vara helt täckt med blomblad. De skrupnär dock lätt och försvinner redan efter något dygn.

En mycket romantisk ros!

'New Dawn' nominerades för några år sedan till den mest älskade rosen.

'Mme Caroline Testout' bidrog till att allmänheten fick upp ögonen för tehybridrosorna i början av 1900-talet.

TEHYBRID-GRUPPEN

Sorten 'La France' från 1867 räknas som den första tehybridrosen och bildar gräns mellan moderna och gammaldags rosor.

Tehybridrosorna är rabattrosor och utgör den största rosgruppen. De växer med kraftiga, styva årsskott, där de unga skotten ofta är rödbruna. Blommorna är mycket stora och tätt fyllda, en del med fin doft. För att få dem att blomma hela sommaren är det bra att klippa bort vissna blommor. Det gynnar bildningen av nya blombärande skott. Varje år, när björken har musöron, beskärs tehybridrosorna kraftigt ned till 3 - 5 ögon.

FAKTA

Blommor 8–15 cm i diameter

Kraftiga blomskott ger
10–20 blommor

Växtsätt ofta upprätt med
styva blomskott

Blommor ofta ensamma
eller 1–7 på sidoskotten

Blomfärger i röda, rosa,
vita eller gula nyanser

'Mrs W. H. Cutbush' är en av de vackraste polyantharosorna.

FAKTA

Blommor ofta 3–5 cm i diameter

Kraftiga blomskott ger 20–100 blommor

Växtsätt ofta upprätt med styva blomskott

Blomställningar ofta koniska

Blomfärger i röda, rosa och vita nyanser

POLYANTHA-GRUPPEN

Polyantharosorna blev i slutet av 1870-talet på kort tid mycket populära. Det råder olika meningar om hur gruppen har uppstått. Den består av komplexa hybrider där *Rosa multiflora*, japansk klätterros och olika kinarosor eller terosor ingår. Gruppen indelas i två undergrupper, där den äldsta har stora likheter med *Rosa multiflora*. Växtsättet är tätt med mångblommiga täta blomklasar. Den andra gruppen är mer kinaroslik. Här är växtsättet gles och sirligt med glesare blomklasar. Det är en lågväxande grupp. Flera är mycket bra som marktäckare. De blommor oavbrutet, har svag doft och bildar ytterst sällan nypon.

'Rödhätte' är den äldsta floribundarosen och introducerades 1912 av D. T. Poulsen i Danmark.

FLORIBUNDA-GRUPPEN

De flesta floribundarosor är rabattrosor. Plant-skolor grupperar ofta floribundarosor och andra småblommiga rabattrosor under rubriken "klaseblommiga rabattrosor".

De tidigaste floribundarosorna var röda, rosa eller vita. Idag har färgskalan utökats. Buskarna är låga, ofta under en halv meter och har ett bladverk som är glänsande mörkgrönt. Stora grova taggar sitter glest på grenarna. Blommorna är halvfyllda eller fyllda och bildar stora klasar. De slår ut efter hand. Nya skott utvecklas hela tiden, vilka ger blom hela säsongen. Nypon bildas sällan. Exempel på floribundarosor är 'Else Poulsen', 'Frau Astrid Späth' och 'Heidekind'.

FAKTA

Blommor 5–9 cm i diameter

Kraftiga blomskott
ger 20–50 blommor

Växtsätt ofta upprätt
med styva blomskott

Blomställningar ofta flata,
välvda eller utbredda

Blomfärger i röda, rosa,
vita eller gula nyanser

Krukrosen "Anna-Vera-Berit-Bosse" från Skarvsjö i Lappland.

Mariana Mattsson i Lycksele skriver:

En äkta raritet lämnades till rosinventeringen i Lappland av trädgårdsamatören Bo G Önell. En ros som odlats i kruka, förökats med sticklingar och gått i arv ända sedan 1930-talet. Rosen kom ursprungligen från Anna Vestman på gården Nymyrliden mitt ute i den lappländska fjällvärlden. Hur rosen hittat vägen dit är en sann gåta. Var det någon besökare som hade med sig rosen som present? Kanske en rotad snittros? Ingen vet.....

Den är frostkänslig och kan inte övervintra utomhus här i zon halv 8. Grenarna är sirliga och de doftande blommorna nickar behagfullt. Rosen visade sig vara en teros, men en okänd sort. Vilken bedrift att hålla en ros vid liv som krukros i nära 80 år!

KONTAKTER

Vad gör du om du vet var gamla rosor växer eller om du vill vara med och inventera rosor?

Kontakta då POM:s samordnare på info@pom.info och berätta vad du vet eller skriv till

ROSUPPROPET

Fredriksdal

Museer och trädgårdar

Gisela Trapps väg 1

254 37 Helsingborg

Aktuell information om rosuppropet finner du på www.pom.info

Att inventera rosor är ett trivsamt sätt att umgås och att lära sig mer om rosor.

Du kan också ta kontakt med Svenska Rosensällskapet, SRS, www.svenskarosensallskapet.org

Syftet är att hitta odlingsvärda rosor som har värdefulla egenskaper och förtjänar en större spridning i landet.

ATT LÄSA VIDARE

Växtnamn

Kulturväxtlexikon, 1998 (red. B. Aldén m.fl.).
Natur och Kultur/LTs förlag.

Trädgårdsväxter

Gustavsson, L.-Å., 1998. **Rosor för nordiska trädgårdar.**
Del 1 och 2. Natur och kultur.

Carlberg, B., 1988. **Gömda växter i glömda trädgårdar:
om att bevara gamla kulturväxter.** Wahlström & Widstrand.

Trädgårdshistoria

Flinck, M., 1996. **Tusen år i trädgården: från sömrländska
herrgårdar och bakgårdar.** Rabén Prisma.

Ilminge, Ch., 2002. **Bevara och sköta en gammal trädgård.** Prisma.

Floror

Mossberg, B. & Stenberg L., 2003. **Den nya nordiska floran.**
Wahlström & Widstrand.

Svensk flora. Del 1, Fanerogamer och ormbunksväxter (bearbetad
av L. och B. Jonsell). 28:e omarbetade upplagan (2001). Liber.

LÄNKAR

Söksidor

Den virtuella floran (<http://linnaeus.nrm.se/flora/>)

Svensk Kulturväxtdatabas, SKUD, (<http://skud.ngb.se>)
en svensk namnstandard för kulturväxter.

Föreningar

FritidsOdlingens Riksorganisation, FOR (<http://www.fritidsodling.org>)
(länkar till många odlarföreningar)

Svenska Rosensällskapet, SRS (<http://www.svenskarosensallskapet.org>)

VAD ÄR POM

Sedan 2000 har Sverige ett nationellt program för att bevara och nyttja den odlade mångfalden – Programmet för odlad mångfald, POM. POM är utformat som ett nätverk mellan olika aktörer som arbetar med odlade växter. Genom programmet ska arbetet med våra kulturväxter bättre samordnas och utvecklas. Läs gärna på POM:s webbplats www.pom.info om du vill veta mer.

Författare: Rolf Engström, botanist och rosinventerare inom POM

Faktagranskning: Lars-Åke Gustavsson, projektledare för Rosuppropet

Omslagsbild: *Rosa* (Gallica-Gruppen) 'Officinalis', apotekarros.

Grafisk form: Henell Grafisk Form

Foto: Rolf Engström, Lars-Åke Gustavsson, Åke Karlsson, Ingela Koponen, Eva Stade

Grahns tryckeri AB, Lund 2007

1:a uppl., 2500 ex

ISSN 1403-6568

ISBN 10:91-89232-24-0

ISBN 13:978-91-89232-24-2

CBM:s skriftserie 15 Att inventera rosor – en handledning

Utgivare: CBM

© POM 2007

Centrum för biologisk mångfald

att inventera **rosor**

e n h a n d l e d n i n g

Kom med och återupptäck våra glömda gamla rossorter som sover sin törnrosasömn vid olika ödeto rp och gårdar. Denna skrift är tänkt att vara till hjälp vid identifiering av funna rosor. Rosuppropet påbörjades 2005.

Rolf Engström

botanist och rosinventerare inom POM

Centrum för biologisk mångfald, Box 54, 230 53 Alnarp
www.pom.info

CBM:s skriftserie 15 Att inventera rosor – en handledning

ISSN 1403-6568

ISBN 10:91-89232-24-0

ISBN 13:978-91-89232-24-2

Utgivare: CBM

PROGRAMMET FÖR
ÖDI AD MÅNGFALD